

NIKOH TUSHUNCHASI , NIKOH TUZISH SHARTLARI VA NIKOHNING TUGATILISHI

IIV Surxondaryo akademik
litseyi
Huquqshunoslik fani
o'qituvchi

**Ko'chkinova Adolat
Gulmurod qizi**

Annotatsiya : Ushbu maqolada nikoh tushunchasi, nikoh tuzish shartlari, mulkiy munosabatlarning vujudga kelishi, nikohning tugatilishiga bayon etiladi

Kalit so'zlar: Nikoh, oila, mulkiy munosabat, shaxsiy nomulkiy munosabat, kodeks, aliment, jarima.

Nikoh — bu ikki jinsdagi shaxslarning o'zaro ixtiyoriy roziligi, teng huquqliligi va belgilangan nikoh yoshiga yetganlik asosida tuzilgan huquqiy va ijtimoiy munosabatdir. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasining 76-moddasida nikohning ixtiyoriylik va tenglikka asoslanganligi ta'kidlangan. Oila kodeksining 15-moddasida esa nikoh yoshi erkaklar va ayollar uchun 18 yosh deb belgilangan.

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining **13-moddasida Nikoh tuzish tartibi**

Nikoh fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida tuziladi.

Diniy rasm-rusumlarga binoan tuzilgan nikoh huquqiy ahamiyatga ega emas.

Nikoh tuzish nikohlanuvchilarning fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlariga ariza berganlaridan keyin bir oy o'tgach, shaxsan ularning ishtirokida amalga oshiriladi.

Uzrli sabablar bo'lganda fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organi bir oy o'tgunga qadar nikoh tuzishga ruxsat berishi mumkin.

Alohida hollar (homiladorlik, bola tug'ilishi, bir tarafning kasalligi va boshqalar)da nikoh ariza berilgan kuni tuzilishi mumkin.

Nikoh tuzish fuqarolik holati dalolatnomalarini davlat ro'yxatidan o'tkazish uchun belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organi nikohni ro'yxatga olishni rad etganda, shikoyat bilan bevosita sudga yoki bo'ysunishiga ko'ra yuqori turuvchi organga murojaat qilinishi mumkin.

Nikoh tuzish ixtiyoriydir, Oila kodeksining 15-moddasida nikoh Yoshi belgilab qo'yilgan. **15-modda. Nikoh yoshi**

Nikoh yoshi erkaklar va ayollar uchun o'n sakkiz yosh etib belgilanadi.

Uzrli sabablar bo'lganida, alohida hollarda (homiladorlik, bola tug'ilishi, voyaga yetmagan shaxsning to'la muomalaga layoqatli deb e'lon qilinishi (emansipatsiya), nikohga kirishni xohlovchilarning iltimosiga ko'ra nikoh davlat ro'yxatidan o'tkaziladigan joydagi tuman, shahar hokimi nikoh yoshini ko'pi bilan bir yilga kamaytirishi mumkin.

Nikoh tuzishning asosiy shartlari quyidagilardan iborat:

1. Ixtiyoriy rozilik: Nikohlanuvchi shaxslarning o'zaro roziligi, majburiy nikohga yo'l qo'yilmaydi.
2. Teng huquqlilik: Erkak va ayol o'rtasida huquqiy tenglik ta'minlanadi.
3. Nikoh yoshi: Erkaklar va ayollar uchun nikoh yoshi 18 yosh deb belgilangan.
4. Tibbiy ko'rikdan o'tish: Nikohlanuvchi shaxslar davlat sog'liqni saqlash tizimi muassasalarida bepul asosda tibbiy ko'rikdan o'tishlari talab etiladi, 50 yoshdan katta shaxslarning nikohini ro'yxatdan o'tkazish bundan mustasno .

5. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organida ro'yxatdan o'tish: Nikoh fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organida tuziladi va ro'yxatdan o'tilgan kundan boshlab kuchga kiradi .

16-modda. Nikoh tuzishga monelik qiladigan holatlar

Nikoh tuzishga:

loaqal bittasi ro'yxatga olingan boshqa nikohda turgan shaxslar o'rtasida;
nasl-nasab shajarasi bo'yicha to'g'ri tutashgan qarindoshlar o'rtasida, tug'ishgan va o'gay aka-ukalar bilan opa-singillar o'rtasida, shuningdek farzandlikka oluvchilar bilan farzandlikka olinganlar o'rtasida;

loaqal bittasi ruhiyat buzilishi (ruhiy kasalligi yoki aqli zaifligi) sababli sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan shaxslar o'rtasida yo'l qo'yilmaydi.

Nikoh tuzilishi natijasida er-xotin huquq va majburiyatlarining vujudga keladi.

Nikoh fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida ro'yxatga olingan paytdan boshlab nikohni tuzganlar er-xotin deb hisoblanadilar va shu paytdan e'tiboran ular o'rtasida er-xotinlik huquq va majburiyatlari vujudga keladi.

Er va xotin oilada teng huquqlardan foydalanadilar va ular teng majburiyatlarga egadirlar.

Nikoh tuzish vaqtida er va xotin o'z xohishi bilan eri yoki xotinining familiyasini umumiy familiya qilib tanlaydi yoki ularning har biri nikohgacha bo'lgan o'z familiyasini saqlab qoladi.

Er va xotindan birining o'z familiyasini o'zgartirishi boshqasining ham familiyasi o'zgarishiga olib kelmaydi.

Er va xotinning har biri mashg'ulot turi, kasb va turish hamda yashash joyini tanlashda erklidir.

Nikohning tugatilishi Oila kodeksining **7-bobida** belgilab qo'yilgan.

Nikohning tugatilish asoslari Oila kodeksining 37-moddasiga muvofiq quyidagicha

Er-xotindan birining vafoti yoki sud ulardan birini vafot etgan deb e'lon qilishi oqibatida nikoh tugaydi.

Nikoh er-xotindan biri yoki har ikkalasining arizasiga muvofiq nikohdan ajratish yo'li bilan, shuningdek sud tomonidan muomalaga layoqatsiz deb topilgan er yoki xotinning vasiysi bergan arizaga muvofiq tugatilishi mumkin.

Nikohdan ajratish tartibi Oila kodeksi 38-moddasida

Nikohdan ajratish sud tartibida, ushbu Kodeksning [42](#) va [43-moddalarida](#) nazarda tutilgan hollarda esa, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida amalga oshiriladi.

39-modda. Erning nikohdan ajratish to'g'risida talab qo'yishini man etadigan hollar

Xotining homiladorlik vaqtida va bola tug'ilganidan keyin bir yil mobaynida er xotining roziligisiz nikohdan ajratish to'g'risida ish qo'zg'atishga haqli emas.

40-modda. Nikohdan sud tartibida ajratish

Nikohdan ajratish to'g'risidagi ishlar sud tomonidan O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksida da'vo ishlarini hal qilish uchun belgilangan tartibda ko'rib chiqiladi.

Sud ishning ko'rilishini keyinga qoldirib, er-xotinga yarashish uchun olti oygacha muhlat tayinlashga haqli.

Sud er-xotinga yarashish uchun muhlat tayinlab, ishning ko'rilishini keyinga qoldirgan taqdirda, er-xotinning birga yashash joyidagi fuqarolar yig'inining yarashtirish komissiyasini, agar ular birga yashamayotgan bo'lsa, har birining yashash

joyidagi fuqarolar yig'inining yarashtirish komissiyasini er-xotinni yarashtirish bo'yicha tegishli choralar ko'rish uchun uch kundan kechiktirmasdan yozma ravishda xabardor qilishi kerak.

Sud oilaviy (maishiy) zo'ravonlikdan jabrlangan shaxsning talabiga ko'ra yarashish uchun muhlat tayinlamaydi.

Agar sud er va xotinning bundan buyon birgalikda yashashiga va oilani saqlab qolishga imkoniyat yo'q deb topsa, ularni nikohdan ajratadi.

42-modda. Er-xotinning o'zaro roziligi bo'lganda fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida nikohdan ajratish

Voyaga yetmagan bolalari bo'lmagan er-xotin nikohdan ajratishga o'zaro rozi bo'lsalar, ular nikohdan fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida ajratiladi.

Er-xotin o'rtasida mehnatga layoqatsiz muhtoj er yoki xotinga moddiy ta'minot berish to'g'risida yoki ularning birgalikdagi umumiy mulki bo'lgan mol-mulkni bo'lish to'g'risida nizo bo'lgan taqdirda er-xotin yoki ulardan biri nikohdan ajratish to'g'risidagi ariza bilan sudga murojaat etishga haqli.

43-modda. Er-xotindan birining arizasi bo'yicha fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida nikohdan ajratish

Agar er-xotindan biri:

sud tomonidan bedarak yo'qolgan deb topilgan bo'lsa;

sud tomonidan ruhiyati buzilishi (ruhiy kasalligi yoki aqli zaifligi) sababli muomalaga layoqatsiz deb topilgan bo'lsa;

sodir qilgan jinoyati uchun uch yildan kam bo'lmagan muddatga ozodlikdan mahrum qilingan bo'lsa, o'rtada voyaga yetmagan bolalari borligidan qat'i nazar, er-xotindan birining arizasiga ko'ra ular fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organlarida nikohdan ajratiladi.

Agar bolalar haqida, er-xotinning birgalikdagi umumiy mol-mulkini bo'lish haqida yoki yordamga muhtoj, mehnatga layoqatsiz er (xotin)ga ta'minot berish uchun mablag' to'lash haqida nizo mavjud bo'lsa, ular nikohdan sud tartibida ajratiladi.

47-modda. Nikohdan ajratilganda nikohning tugatilish vaqti

Nikoh fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish organida nikohdan ajratilganlik ro'yxatga olingan kundan boshlab tugatiladi.

Nikoh shartnomasi — bu er va xotinning nikohda bo'lgan davrida va (yoki) nikohdan ajratilgan taqdirda ularning mulkiy huquq hamda majburiyatlarini belgilovchi kelishuvdir. Nikoh shartnomasi nikoh davlat ro'yxatiga olinguniga qadar ham, shuningdek nikoh davrida ham tuzilishi mumkin. Nikoh shartnomasida er va xotin birgalikdagi umumiy mulkning qonunda belgilangan tartibini o'zgartirishga, er va xotinning barcha mol-mulkiga, uning ayrim turlariga yoxud er va xotindan har birining mol-mulkiga nisbatan birgalikdagi, ulushli yoki alohida egalik qilish tartibini o'rnatishga haqlidirlar .

Xulosa

Nikoh — bu ikki shaxsning o'zaro ixtiyoriy roziligi, teng huquqliligi va belgilangan nikoh yoshiga yetganlik asosida tuzilgan huquqiy va ijtimoiy munosabatdir. Nikoh tuzish va tugatish tartiblari O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi bilan tartibga solinadi. Nikoh shartnomasi esa er va xotinning mulkiy huquq hamda majburiyatlarini belgilovchi muhim hujjat hisoblanadi. Nikohni qonunda belgilangan tartibda tuzmaslik yoki nikoh yoshiga yetmagan shaxs bilan nikoh tuzish javobgarlikka olib keladi.

Фойдаланилган адабиётлар рo'yxати

1. O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksi 30.04.1998.
2. Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish qoidalari.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil 14 noyabrdagi 387-son qarori bilan tasdiqlangan.

3. Fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlarida ish yuritish tartibi to'g'risidagi yo'riqnomani tasdiqlash haqida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 31 dekabrdagi 2547-son buyrug'i.

4. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Sudlar tomonidan nikohdan ajratishga oid ishlar bo'yicha qonunchilikni qo'llash amaliyoti to'g'risida"gi qarori.